

Eestlased on hariduseusku

MART RAUDSAAR
Riigikogu Toimetiste
peatoimetaja

Haridus on mänginud eesti rahva ajaloos alati olulist rolli. Üksnes mõne põlvkonna jooksul suutis talurahvas koolitada enda seast eliidi, kes oli võimeline esmalt tegutsema omavalitsustes ning peagi asutama ja üleval pidama oma riiki. Üks põlvkond saatis lapsed kihelkonnakooli ja ostis maa päriseks. Järgmine põlvkond saatis lapsed ülikooli ning ostis moodsat tehnikat, nagu näiteks aurumasinaid. Ja järgmine põlvkond andis lastele haridust juba vabas riigis, millele polnud küll antud kaua aega kesta, kuid kus saadud haridus oli vundamendiks järgnevate aastate vaimsele vastupanule.

Et eestlased on hariduseusku, seda leidis ka käesoleva Riigikogu Toimetiste vestlusring, kus osalesid traditsiooniliselt kõikide fraktsioonide esindajad, neist mõned kutselt õpetajad koolides või ülikoolideski: Toomas Jürgenstein, Priit Sibul, Marko Šorin, Margit Sutrop ja Jaak Valge. Ajaloolase Jaak Valge sõnul oli Eesti talurahvas 19. sajandi lõpul üks kõige kõrgema kirjaoskusega rahvas maailmas: „See on ikka uskumatult hea saavutus. Sellest hoolimata, et eneseteostusvõimalused

linnades olid väikesed ja paljud ka seda ei soovinud. Eesti talumehe unistus oli omada oma maad. 20. sajandi alguses eristub Eesti selle poolest, et Eesti soost kõrgintelligentsi kujunemine oli väga kiire.“

Teine vestlusringis osalenud ülikooli õppejõud Margit Sutrop meenutas, et kui 1919. aastal avati eestikeelne Tartu Ülikool, siis oli Eestis vaid 800 kõrgharidusega eestlast: „Iseseisva Eesti riigi loomine ja ülesehitamine oleks olnud võimatu ilma nende haritud eestlasteta. Imestama paneb, kui väheste inimestega Eesti riiki ehitati. Kui mu vanavanaisa Friedrich Volrad Mikkelsaar asus 1918 tööle haridusministeeriumis riigikoolinõuniku ja siis ministri abina, oli ministeeriumis tööl vaid kolm inimest: minister, tema abi ja autojuht, ent koolielus võeti ette suured ümberkorraldused.“

Tõepoolest on eesti keele, kultuuri ja identiteedi kujunemine väga oluliselt olnud seotud haridusega. Sutropi suvekodu on Kambja vallas, mida võib pidada eestikeelse hariduse hälliks, kust võrsus eesti rahva tarkuseusu seeme, sest seal tegutses 17. sajandil 40 aastat õpetajana Ignatsi Jaak, kes oli esimesi eesti rahvusest õpetajaid. Ignatsi Jaak oli õppinud Tartumaal, Piiskopi mõisas 1684. aastal avatud Bengt Gottfried Forseliuse seminaris, mis valmistas ette talurahvakoolide õpetajaid ja kõstreid. 1686. aastal käis

Forselius oma kahe õpilase, Ignatsi Jaagu ja Pakri Hansu Jürga Rootsi kuningale Karl XI-le demonstreerimas, et ka talupojad on võimelised lugema õppima. Poiste lugemis- ja lauluoskus olevat kuningale nii hea mulje jätnud, et kuningas andis korralduse asutada kool igasse Eesti- ja Liivimaa kihelkonda.

Pole ime, et Rootsi kuningas Gustav VI Adolf pidas 1932. aastal vajalikuks Kambjat külastada ning sealse kiriku juurde tamme istutada. Samasse on laulva revolutsiooni aegadel püstitatud mälestuskivid Ignatsi Jaagule ja Bengt Gottfried Forseliusele.

Hea hariduse küsimused on aktuaalsed ka tänapäeval. Maailm areneb kiiresti ning me peame suutma sammu pidada oskustega, mida meil selleks vaja on ning mida meie haridussüsteem peab õppuritele suutma pakkuda. Käesolev Riigikogu Toimetiste number pakub mitmesuguseid vaateid meie (kõrg)haridussüsteemi olukorrale, arutledes, millist kvaliteeti peaksime sellelt nõudma, mida see maksab ning mida selle raha eest oodata.

Tallinna Tehnikaülikooli majandusanalüüsi ja rahanduse instituudi professor Kadri Männasoo kirjutab investeerimisest kõrgharidusse ja selle võimalikust oodatavast tulumäärast Eestis. Kõrgharidusest on kasu igale kõrgharitule, kes saab kõrgemat palka ning toob kasu ka riigile tervikuna.

Kuidas selleni jõuda, on omaette küsimus. Koostöös Riigikogu nõustava Arenguseire Keskusega on valminud samas RiTo fookuse osas mitu kirjatööd. Kaire Pöder EBSist ja Uku Varblane Arenguseire Keskusest uurivad kõrgharidusõpingute rahastamist ning seda, kas üliõpilaste töötamine on paratamatu. Uku Varblase sulest on ka teine lugu, mis käsitleb Eesti kõrgharidusõppe võimalikke stsenaariume, kasutades Arenguseire Keskuse uurimissuuna „Kõrghariduse tulevik“ materjale, valdkondlikke raporteid ja teaduskirjandust.

Fookuse osa keskne kirjatöö pärineb juba vestlusingist mainitud professor Margit Sutropilt, kes võtab kokku

Riigikogu kõrghariduse toetusrühma raporti olulise osa.

Ja nagu kirjutab akadeemik Jaak Aaviksoo RiTo essee: „Esmalt võiks mõelda, kas ühiskonna keerukuse kasvuga kaasnenud kvantitatiivsete ootuste kasvatamine kogu haridussüsteemi suhtes on mõistlik. Kogu see koorem langeb lõpptulemusena õpetajate õlgadele ja nii ei jää tegelikult olulise jaoks ei aega ega energiat.“

Nagu tavaliselt, leiab lisaks fookusteeemale uuest RiTo numbrist kaastöid ka teistel teemadel. Avaldame teise osa Piret Tipneri (Avarmaa) uurimusest, mis käsitleb moodsa sõjapidamise ohte ning võimalusi end kaitsta. Seekordses osas keskendub autor ka varjekohtadele, vaadeldes Eestis Ida-Virumaa olukorda.

RITA uuringutest avaldame Turu-uuringute ASI tehtud ning tulevikus jätkuva Eesti elanike rahatarkuse uuringu, mis kaudselt haakub hariduse fookustee-maga. Turu-uuringud on juba neljal aastal uurinud, kuidas meie inimesed rahaga ümber käia oskavad.

Poliitilise mõtte osas meenutab omaaegne tuntud ühiskonnategelane Peet Kask seda, kuidas loksusid paika parlamendi protseduurireeglid aastail 1990–1992. „Nõukogudeaegsed protseduurireeglid olid välja arendatud väga teistsuguste olude jaoks kui demokraatlik riigikord,“ kirjutab Kask. „Võimalik, et mõned neist olid ka selle tagamõttega paika seatud, et demokraatlikud protsessid ei saaks mingil ootamatul kombel arenema hakata.“ Igatahes on tema kirjatükk huvitav, juba meie (parlamentaarssesse) ajalukku kuuluv vaade sellest, kuidas nõukogude nukuparlamendi jaoks mõeldud reeglistikust arenes demokraatliku riigi parlamendi reeglistik.

Ning lõpuks, aga mitte vähem tähtsana – Riigikogu hoone sai tänavu sada aastat vanaks! Eesti Kunstiakadeemia raamatukogu juhataja Mait Väljas annab ülevaate selle erilise hoone sünnist ning sellest, mida arhitektuurilist sealt seest kõike leida võib. Head lugemist!